

ODNOS ODGOJNOG STILA RODITELJA SA STRATEGIJAMA SUOČAVANJA I DEPRESIVNOŠĆU KOD ADOLESCENATA

Ana Kurtović

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek, Studij psihologije
L. Jägera 9, 31 000 Osijek
anakurtovic@yahoo.com

Ivana Marčinko

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek, Studij psihologije
L. Jägera 9, 31 000 Osijek
marcinko.iv@gmail.com

Sažetak

Mnoga istraživanja pokazuju da u nastanku adolescentne depresije veliku ulogu igraju obiteljski čimbenici, kao što su, na primjer, količina sukoba i roditeljski stil odgoja.

Kada se radi o istraživanjima efekata roditeljskog stila odgoja na depresivnost, istraživanja su uglavnom proučavala direktne efekte dimenzija roditeljskog stila odgoja na depresivnost ili na neke druge varijable. Ona uglavnom pokazuju da su depresivni simptomi povezani s roditeljskim stilom koji karakterizira malo topline i prihvaćanja, puno kritizma, te visoke razine psihološke kontrole. Međutim, za razumijevanje nastanka depresivnosti u adolescenciji potrebno je i upoznavanje mehanizama kojima određeni čimbenici mogu djelovati. Postoji mali broj studija koje sugeriraju da odnos roditeljskog stila odgoja i depresivnosti može biti posredovan čimbenicima kao što su strategije suočavanja sa stresom ili vještine rješavanja problema. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti predviđa li roditeljski stil odgoja majke i oca depresivne simptome kod adolescenata i je li ta povezanost posredovana strategijama suočavanja. Ispitivanje je provedeno na uzorku od 827 mladića i djevojaka. Rezultati su pokazali da negativno i pozitivno roditeljstvo majke i oca predviđa depresivnost kod adolescenata. Također se pokazalo da suočavanje usmjereno na problem, usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem posreduje u odnosu negativnog roditeljstva majke i oca s depresivnošću. S druge strane, samo je suočavanje usmjereno na problem posredovalo između pozitivnog roditeljstva majke i oca i depresivnosti adolescenata.

Ključne riječi: roditeljski stil odgoja, strategije suočavanja sa stresom, depresivnost, adolescenti

UVOD

Depresivnost u adolescenciji rastući je problem u posljednjih 20 godina, te su mnoga istraživanja pokušala odgovoriti na pitanje zbog čega se stopa depresivnosti naglo povećava ulaskom u adolescenciju.

Spoznaje o rizičnim čimbenicima adolescentne depresije osobito su bitna s obzirom na to da je depresija koja nastaje ranije u životu jedan od težih oblika poremećaja (Lewinsohn, Roberts, Seeley, Rohde, Gotlib i Hops, 1994). Naime, adolescenti s poremećajima raspoloženja pod povećanim su rizikom za kasnije recidive (Kovacs, Obrosky i Sherrill, 2001; Lewinsohn, Rohde, Klein i Seeley, 1998), te se također pokazalo da adolescentna depresija predviđa mnoge negativne ishode, kao što su akademski problemi, bračne poteškoće, delikvencija, nezaposlenost, zlouporaba droga, hospitalizacije (radi problema s tjelesnim zdravljem), automobilske nesreće, uhićenja i krivične osude (Lewinsohn i sur., 1998; Reinherz, Giaconia, Hauf, Wasserman i Paradis, 2000).

U novije vrijeme, niz je istraživanja koja pokazuju da depresivna raspoloženja i ponašanja nastaju i opstaju u interpersonalnom kontekstu, te je povećana pažnja usmjerena na ulogu obiteljskih odnosa i interakcijskih procesa kao čimbenika koji su relevantni za razumijevanje depresivnosti kod mladih. Većina istraživanja slaže se da je neprijateljska obiteljska okolina, u kojoj nedostaje topline i podržavajućih odnosa, te postoji puno sukoba i kritičnih interakcija povezana s depresivnom simptomatologijom i depresivnim poremećajem. Također, ti rezultati u skladu su s rezultatima istraživanja koja pokazuju da je kronični interpersonalni stres, u obitelji ili u vršnjačkim odnosima, negativno povezan s emocionalnim dobrobiti djece (Compas, Connor Smith, Salzman, Thomsen i Wadsworth, 2001; Rudolph i Hammen, 1999).

Istraživanja na uzorcima odraslih osoba pokazuju da depresivne osobe izvještavaju o lošim odnosima s roditeljima. Naime, istraživanja pokazuju da su odnosi depresivnih osoba s njihovim roditeljima bili zlostavljajući, odbacujući, netolerantni i bez topline, znatno više nego odnosi nedepresivnih osoba s roditeljima.

Crook, Raskin i Eliot (1981) utvrdili su da se depresivni pacijenti razlikuju od nedepresivnih osoba po izvještajima o majčinu i očevu ponašanju u djetinjstvu. Oni su u ponašanju svojih majki navodili odbacivanje i psihološku kontrolu, odnosno vrijeđanje, omalovažavanje, uskraćivanje ljubavi, manipulaciju pomoću izazivanja krivnje i anksioznosti. Na sličan način opisivali su i postupke očeva, s time da su ponašanja koja uključuju negativnu kontrolu najviše karakterizirala očeve depresivnih pacijenata. Bitno je napomenuti da su se roditelji depresivnih i nedepresivnih sudionika razlikovali samo na dimenzijama emocionalne topline, odnosno brige i kontrole, a nisu se bitno razlikovali na dimenzijama popustljivosti, discipline (bihevioralne kontrole) i postavljanja granica.

Također se pokazalo da iako depresivne osobe češće nego anksiozni pojedinci opisuju svoje majke i očeve kao odbijajuće i deprivirajuće, majke i očevi razlikovali su se u specifičnim ponašanjima. Naime, majke su bile odbijajuće, teške za udovo-

ljiti, kontrolirajuće i više usmjerene na svoje potrebe nego djetetove, dok su očeve opisivali kao osobe koje su uvodile disciplinu bez ljubavi te koje su izazivale mržnju kod njih (Lamont, Fischhoff i Gottlieb, 1976).

Istraživanja utjecaja roditeljskog stila odgoja na depresivnost kod adolescenata osobito su bitna s obzirom na to da se pokazalo da, unatoč tome što adolescenti provode sve više vremena s vršnjacima izvan kuće, obitelj i dalje ima značajan utjecaj. Naime, pokazalo se da su obiteljski odnosi dosljednije povezani s depresivnošću kod adolescenata nego odnosi s vršnjacima (Scheeber, Davis, Leve, Hops, Alpert i Tildesley, 2007; Scheeber i Sorensen, 1998).

Ge, Best, Conger i Simons (1996) pokazali su da emocionalna toplina i neprijateljstvo majki i očeva značajno predviđa depresivne simptome, ali i probleme u ponašanju. Slične rezultate dobili su i Kim, Ge, Brody, Conger, Gibbons i Ronald (2008) na uzorku američkih građana afričkog porijekla.

Dadds, Sanders, Morrison i Rebgetz (1992) su, opažanjem interakcija majki i djece tijekom rješavanja problemskog zadatka, ustanovili da, iako neprijateljstvo i druga negativna ponašanja roditelja najbolje predviđaju probleme u ponašanju, oni su relevantni i za razvoj depresivne simptomatologije. Također, pokazalo se da se majke depresivne djece na jednak način ponašaju i prema njihovoj braći i sestrama, što odražava da je to njihov stil roditeljstva, a ne reakcija na eventualna djetetova ponašanja, osobine ili stanja.

Bitno je napomenuti da se učestalost pozitivnih ponašanja nije značajno razlikovala između majki depresivne i nedeprativne djece, te da su neprijateljska ponašanja očeva predviđala samo poremećaje ponašanja, što je u skladu s nalazima koji sugeriraju da su neprijateljska ponašanja majke najbolji prediktori depresivnosti.

Iako se neprijateljstvo i druga negativna ponašanja roditelja povezuju s depresivnom simptomatologijom, mnogi se autori slažu da su ključne dimenzije emocionalna toplina/briga i kontrola. Patton, Coffey, Posterino, Cardin i Wolfe (2001) ispitali su povezanost roditeljske brige i kontrole s depresivnošću kod adolescenata koji su u prvim stadijima razvoja depresije i kod onih koji imaju potvrđenu dijagnozu. Kod obje skupine sudionika, potvrđena je povezanost slabe roditeljske brige i izražene kontrole s depresivnošću.

Osim toga, pokazalo se da su samostalni doprinosi roditeljske brige veći od doprinosa roditeljske kontrole, jer kada se kontrolirao efekt roditeljske brige, efekti kontrole bili su mali. Bitno je naglasiti da je povezanost roditeljskog odgojnog stila i depresivnosti bila slična kod majki i očeva, sa sličnim samostalnim doprinosima roditeljske brige.

Svojim nalazima pokazali su da je negativni roditeljski stil odgoja više povezan s početkom razvoja depresivnog poremećaja nego s tijekom poremećaja, što ide u prilog pretpostavci da je roditeljski stil odgoja bitan rizični čimbenik za razvoj depresije.

Iako je samostalni doprinos roditeljske kontrole objašnjenju depresivnosti manji od doprinosa roditeljske brige, najjaču povezanost s depresivnošću pokazao je

roditeljski stil odgoja, koji karakterizira slaba briga i jaka kontrola, stil koji autori nazivaju "kontrola bez ljubavi". Takav se stil roditeljstva u istraživanjima na nekliničkim uzorcima dosljedno povezuje s depresivnošću, dok neka istraživanja nisu uspjela potvrditi povezanost roditeljske kontrole s depresivnošću (Richaud De Minzi, 2006; Patton i sur., 2001).

Moguće je da do navedene nedosljednosti dolazi jer su sudionici tih istraživanja bili odrasli i djeca, iako je roditeljska kontrola relevantna upravo u adolescenciji, koja je i inače obilježena sukobima oko neovisnosti. Budući da depresija u adolescenciji pokazuje trend kontinuiteta u odraslu dob, postavlja se pitanje na koji su način oni povezani upravo u tom razdoblju.

Autori (Richaud De Minzi, 2006; Roelofs, Meesters, Huurne, Bamelis i Muris, 2006) smatraju da je jedno od mogućih objašnjenja te povezanosti to da slaba roditeljska briga potiče razvoj nesigurnog stila privrženosti u kasnijem životu te time smanjuje interpersonalnu kompetenciju i vodi k nezadovoljavajućim odnosima u odrasloj dobi. Jedna studija je pokazala da rani roditeljski stil odgoja nije imao učinka na depresivnost odraslih osoba, nakon kontrole socijalnih odnosa. Osim toga, rezultati istraživanja pokazali su da je depresija kod adolescenata i mlađih odraslih osoba povezana s nizom interpersonalnih teškoća s roditeljima, braćom i sestrama, vršnjacima i partnerima, te da se na temelju velike depresivne epizode u adolescenciji mogu predvidjeti kasnije teškoće u odnosima (Jones, 1973).

Eberhart i Hammen (2006) proučili su smjer povezanosti niza interpersonalnih čimbenika i depresivnosti kod adolescentica i mladih žena. Njihovi rezultati pokazali su da je pojava prve velike depresivne epizode, tijekom razdoblja od dvije godine, bila značajno povezana s mjerama loših obiteljskih odnosa i anksiozne privrženosti, a tijekom razdoblja od šest mjeseci prediktori pojačavanja depresivnih simptoma bili su: slabija kvaliteta obiteljskih i vršnjačkih odnosa te dimenzija privrženosti koja opisuje nemogućnost osobe da se oslanja na druge i nelagodu u bliskim odnosima. Ako se rezultati analiza za kliničku dijagnozu i pojačane simptome uzmu zajedno, sugeriraju da su najbolji prediktori depresivnosti odnosi s roditeljima koji sadrže malo brige i podrške, a više konfliktnih interakcija te nesigurna privrženost. Dakle, iako je prelazak u odraslu dob, razdoblje individuacije kada se osoba odvaja od obitelji, nalazi sugeriraju da obiteljski odnosi nastavljaju djelovati i u odrasloj dobi, barem kod mladih žena (Eberhart i Hammen, 2006).

Prema tome, postoji veliki broj istraživanja koja potvrđuju povezanost roditeljskog stila odgoja i razvoja depresivnih simptoma kod djece i adolescenata. Međutim, otkrivanje čimbenika koji pridonose objašnjenju depresivnosti ostavlja otvorenima pitanja o mogućim mehanizmima djelovanja. Naime, povezanost određenog rizičnog čimbenika i depresivnosti može biti neposredna ili, pak, posredovana nekim trećim čimbenikom, koji funkcionira kao mehanizam djelovanja rizičnog čimbenika na depresivnost.

Jedan od mogućih mehanizama djelovanja roditeljskog stila odgoja na depresivnost kod adolescenata je posredovan razvojem i korištenjem strategija suočavanja.

Naime, neki autori smatraju da roditeljski stil odgoja djeluje na razvoj samopouzdanja, koje može potaknuti pojedinca na različite aktivnosti, kojima može dodatno razvijati svoje strategije suočavanja i rješavanja problema. Također, istraživanja pokazuju da depresivni pojedinci, kao i oni sa subsindromalnim razinama depresije, više koriste suočavanje usmjereno na emocije nego suočavanje usmjereno na problem. U skladu s time, autori predlažu da je jedan od mehanizama, kojima roditeljski stil odgoja djeluje na razvoj depresivnosti, onemogućavanjem razvoja primjerenih vještina suočavanja kod adolescenata (Jenkins, Smith i Graham, 1989; Wadsworth, Raviv, Compas i Connor Smith, 2005).

Autoritarni stil roditeljstva, koji ne pruža razvojno odgovarajuću razinu autonomije i prilike za sudjelovanje u obiteljskom donošenju odluka, može ometati učenje efikasnih vještina i time pridonijeti depresivnoj simptomatologiji kod adolescenata. Naime, jedan od primarnih razvojnih zadataka za obitelji adolescenata je restrukturiranje odnosa moći između djece i roditelja na način da oni postanu ravnopravniji, odnosno da adolescenti imaju više autonomije i prilike sudjelovati u donošenju odluka. Neuspjeh u postizanju takvih dogovora povezan je s depresivnom simptomatologijom kod adolescenata. Istraživanja pokazuju da depresivni adolescenti smatraju da su njihovi roditelji bili autokratski i previše ih štitili. Također, novije studije, koje su koristile metode opažanja, pokazale su da ponašanja roditelja i adolescenata, koja sprječavaju postizanje prikladne autonomije, predviđaju depresivne simptome (Duggan, Sham, Minne, Lee i Murray, 1998).

Iako ima malo istraživanja koja su proučavala vezu roditeljskih ponašanja i vještina rješavanja problema kod adolescenata, postoje nalazi koji sugeriraju da su veća autonomija i odgovornosti adolescenata povezani sa samopoštovanjem i kompetencijama u mnogim područjima. Carris, Scheeber i Howe (1998) ustanovili su da je povezanost obiteljske rigidnosti (nesposobnosti adekvatne razvojne promjene strukture moći) i suicidalnih ideacija kod adolescenata posredovana njihovim vještinama rješavanja problema. Autori smatraju da nesposobnost obitelji da fleksibilno reagira na probleme i razvojne promjene interferira sa sposobnošću adolescenata da se efikasno suočavaju s teškim situacijama.

Matheson, Kella, Cole, Tannenbaum, Dodd i Anisman, (2005) provjerili su medijacijsku ulogu strategija suočavanja sa stresom u odnosu roditeljskog stila odgoja i depresivnosti kod adolescenata. Rezultati su pokazali da je majčin pozitivan stil roditeljstva povezan s više korištenja strategija rješavanja problema, aktivne distrakcije i traženja podrške, te s manje korištenja na emocije usmjerenog suočavanja, kao što su ruminacija, samookrivljavanje i potiskivanje emocija. Slični rezultati nađeni su i za očev stil roditeljstva. Zanimljivo je da je majčin roditeljski stil odgoja poticao bolje suočavanje putem smanjivanja krivnje i pasivne rezignacije te povećavanja traženja podrške, dok je očev stil roditeljstva poticao bolje suočavanje kroz povećanje aktivne distrakcije i smanjivanje ruminacije. Također, pokazalo se da strategije suočavanja i samopoštovanje djelomično posreduju u povezanosti majčina i očeva stila roditeljstva i depresivnosti. Autori zaključuju da su nalazi u skladu s pretpostavkom da prikladni roditeljski stil odgoja pruža pojedincu pouz-

danje i vještine kako bi se kvalitetno suočavao sa stresom, te na taj način djeluje zaštitno protiv depresije.

Novije perspektive u proučavanju psihološke dobrobiti naglašavaju važnost ugodnih osjećaja u odnosu na strategije suočavanja. Prema Fredricksonu (1998), neugodne emocije ograničavaju repertoar postupaka kojih se pojedinac može sjetiti u određenom trenutku te stoga mogu djelovati i na odabir strategija suočavanja. Ugodne emocije, s druge strane proširuju kognitivni stil i tako mogu olakšati učinkovito suočavanje. Zbog toga su Matheson i sur. (2005) provjerili odnos između roditeljskog odgojnog stila, strategija suočavanja i emocionalnih reakcija nakon laboratorijskog induciranja raspoloženja. Rezultati su pokazali da majčin roditeljski stil nije povezan sa suočavanjem usmjerenim na problem, nego je snažno povezan sa smanjenim korištenjem potiskivanja emocija i samookrivljanja. Za razliku od toga, očev roditeljski stil pokazao je visoku povezanost sa suočavanjem usmjerenim na problem, traženjem podrške te sa smanjenim korištenjem suočavanja usmjerenog na emocije. Prema tome, nakon indukcije neugodnog raspoloženja, očev roditeljski stil ne samo da je bio više povezan s depresivnim simptomima nego majčin roditeljski stil, nego je pokazao i višu povezanost s uporabom učinkovitijih strategija suočavanja. Iako s oprezom, autori sugeriraju da majčin stil roditeljstva pruža bazu za razvoj stabilnih zaštitnih karakteristika i stilova koji su relativno neovisni o situacijskim faktorima. Također smatraju da očev roditeljski stil, s druge strane, ima varijabilniji utjecaj na strategije suočavanja, ovisno o situacijskim faktorima, te da time pruža temelje za potrebnu fleksibilnost u odabiru prikladne strategije suočavanja.

S obzirom na dosadašnje spoznaje o povezanosti roditeljskog stila odgoja i depresivnih simptoma kod adolescenata, cilj ovog rada bio je utvrditi povezanost roditeljskog stila odgoja majke i oca s depresivnošću kod adolescenata. Također, cilj ovog rada je i provjera posreduju li strategije suočavanja sa stresnim situacijama kod adolescenata u povezanosti odgojnog stila roditelja i depresivnosti u adolescenciji.

METODA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 827 adolescenata, učenika jedne srednje škole u Osijeku, raspona dobi od 14 do 20 godina. Tablica 1 prikazuje karakteristike sudionika ispitivanja.

Tablica 1. Karakteristike sudionika ispitivanja

	DJEVOJKE		MLADIĆI		UKUPNO	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
	535	64,7	292	35,3	827	100
DOB	<i>M</i> = 16,60 <i>SD</i> = 1,38		<i>M</i> = 16,72 <i>SD</i> = 1,15		<i>M</i> = 16,66 <i>SD</i> = 1,18	

Postupak

Istraživanje su proveli autori ovog rada, s dopuštanjem ravnatelja škole, a provodilo se grupno u predmetnim učionicama, ovisno o rasporedu. Prije ispitivanja sudionici su informirani o svrsi istraživanja, da je njihovo sudjelovanje dobrovoljno i anonimno, te da će rezultati biti analizirani na razini cijelog uzorka. Budući da su sudionici bili stari 14 i više godina, suglasnost za sudjelovanje dali su sami. Na početku ispitivanja sudionicima je usmeno rečena opća uputa o tome da pokušaju što točnije procijeniti jesu li pojedine tvrdnje točne za njih i da odgovaraju iskreno, a svaki je mjerni instrument imao svoju specifičnu uputu o načinu odgovaranja. Sudionici su također upućeni da pitaju ispitivača ako im nešto tijekom ispitivanja ne bude jasno. Ispitivanje je u većini slučajeva trajalo do 45 minuta, dakle jedan školski sat. Međutim, s obzirom na osjetljivu prirodu ispitivanih varijabli, sljedeći školski sat je bio predviđen da ispitivač odgovori na eventualna pitanja. Također se s učenicima razgovaralo o depresivnosti, o mogućim uzrocima, načinima suočavanja i sl. te su im dane informacije gdje mogu potražiti psihološku pomoć, ako osjećaju da im je ona potrebna.

Varijable i instrumenti

Roditeljsko ponašanje prema djeci

Za mjerenje roditeljskog ponašanja prema djeci korišten je Upitnik roditeljskog ponašanja - URP (Brković, Keresteš, Kuterovac Jagodić i Lugomer-Armano, 2005). Upitnik se sastoji od 32 tvrdnje, koje se odnose na odnos roditelja prema djeci, postavljanje pravila i način sankcioniranja kršenja pravila, komunikaciju, iskazivanje afekta i sl.

Postoje tri verzije ovog upitnika, za majku, za oca i za dijete. U ovom istraživanju korištena je verzija Upitnika roditeljskog ponašanja za dijete, koji se sastoji od dva identična upitnika od kojih se jedan odnosi na majku a drugi na oca.

Zadatak sudionika je procijeniti koliko točno svaka čestica opisuje ponašanje njegove majke/oca prema njemu. Rezultati se boduju na skali od četiri stupnja, pri tome "1" znači nisku, dok "4" označava visoku vrijednost rezultata na pojedinoj dimenziji. Ukupan rezultat se računa kao prosjek rezultata na pojedinim dimenzijama.

Upitnik je namijenjen mjerenju četiri dimenzije roditeljskog ponašanja: emocionalnost, psihološka kontrola, bihevioralna kontrola i disciplina (Brković i sur., 2005), ali su Kuterovac-Jagodić, Keresteš i Brković (2007) na uzorku 13-godišnjaka utvrdili šestofaktorsku strukturu koja opisuje sljedeća roditeljska ponašanja: prihvaćanje, odbijanje, negativna disciplina, pozitivna disciplina, popustljivost i nadzor. Navedenih šest subskala tvore tri dimenzije višeg reda nazvane pozitivno roditeljstvo (pozitivna disciplina, nadzor i prihvaćanje), negativno roditeljstvo (negativna disciplina, odbijanje) i popustljivost.

Faktorskom analizom glavnih komponenata uz Varimax rotaciju za verziju upitnika koji procjenjuje majčina ponašanja, ekstrahirana su 4 interpretabilna faktora, koji su objašnjavali 47% ukupne varijance rezultata. Prvi faktor opisivao je negativno roditeljstvo (psihološka kontrola, negativna disciplina i odbijanje), drugi faktor opisivao je prihvaćanje i pozitivnu disciplinu, treći faktor odražavao je bihevioralnu kontrolu, a četvrti popustljivost.

Međutim, faktorska analiza verzije upitnika koji procjenjuje ponašanja oca nije rezultirala četverofaktorskom strukturom, odnosno faktori nisu bili interpretabilni. Umjesto toga, potvrđena je trofaktorska struktura s faktorima koji opisuju negativno roditeljstvo, pozitivno roditeljstvo i popustljivost, koji objašnjavaju 46,5% ukupne varijance rezultata. Kako je za potrebe ovog rada bitna usporedba efekata roditeljskih ponašanja majke i oca, ponovljena je faktorska analiza za verziju upitnika za majku s ograničenjem na 3 faktora. Analiza je, također, pokazala trofaktorsku strukturu koja opisuje negativno roditeljstvo, pozitivno roditeljstvo i popustljivost, pa su te dimenzije korištene u ovom ispitivanju. Koeficijenti pouzdanost tipa unutarne konzistencije pojedinih dimenzija roditeljskog ponašanja majke (negativno roditeljstvo, pozitivno roditeljstvo i popustljivost) bili su redom 0,86, 0,85 i 0,63, a za pojedine dimenzije roditeljskog ponašanja oca 0,87, 0,88 i 0,79.

Suočavanje sa stresnim situacijama

Za mjerenje suočavanja sa stresnim situacijama korišten je Upitnik suočavanja sa stresnim situacijama Endlera i Parkera – CISS (Sorić i Proroković, 2002)

Upitnik suočavanja sa stresnim situacijama hrvatska je adaptacija upitnika *Coping Inventory for Stressful Situations – CISS* (Endler i Parker, 1990), koji procjenjuje stilove suočavanja kao stabilne karakteristike ličnosti. Upitnik sadrži 48 čestica koje čine tri subskale (po 16 tvrdnji), a odnose se na tri dimenzije suočavanja: suočavanje usmjereno na emocije, suočavanje usmjereno na problem i izbjegavanje. Skala izbjegavanja može se još podijeliti na dvije subskale: distrakcije i socijalne diverzije. Zadatak sudionika je procijeniti u kojoj mjeri koristi određeni tip aktivnosti/ponašanje kad se susretne s teškom, stresnom ili uznemirujućom situacijom na skali od pet stupnjeva (od 1 – uopće ne do 5 – u potpunosti da).

U dosadašnjim istraživanjima nije se uvijek potvrdila originalna faktorska struktura koju predlažu autori, nego su se rezultati faktorskih analiza razlikovali u ovisnosti o specifičnostima uzoraka, ali i situacijskih čimbenika. Grgin, Sorić i Kale (1995) na uzorku nastavnika, utvrdili su trofaktorsku strukturu, pri čemu su prva dva faktora sadržajno odgovarala originalnim faktorima (suočavanje usmjereno na emocije i suočavanje usmjereno na problem), dok je treći ekstrahirani faktor sveden na skalu koju Endler i Parker (1990) nazivaju Socijalnom diverzijom. No, Lacković-Grgin i Sorić (1997) su na uzorku studenata potvrdile četiri faktora o kojim izvještavaju i sami autori.

Zbog relativno visoke i značajne povezanosti između faktora distrakcije i socijalne diverzije Endler i Parker obje skale tretiraju koja jednu koja mjeri strategiju suočavanja sa stresom izbjegavanjem.

Stabilnost faktorske strukture provjerena je faktorskom analizom (metodom glavnih komponenti uz Varimax rotaciju), te su ekstrahirana tri faktora koji, uz nešto izmijenjen broj čestica koje čine pojedine subskele, opisuju suočavanje usmjereno na problem (16 čestica), suočavanje usmjereno na emocije (18 čestica) i izbjegavanje (13 čestica). To su dimenzije suočavanja koje su korištene u ovom ispitivanju.

Koeficijenti pouzdanosti tipa unutrašnje konzistencije tako formiranih subskala bile su 0,86 za suočavanje usmjereno na problem, 0,85 za suočavanje usmjereno na emocije i 0,85 za izbjegavanje.

Depresivnost

Za mjerenje depresivnosti korištena je Skala depresivnosti za djecu (Živčić, 1992), hrvatska adaptacija CDI skale (*Children's Depression Inventory*; Kovacs, 1985). Skala se sastoji od 27 grupa od po tri čestice koje procjenjuju široki raspon simptoma depresije kod djece, kao što su tuga, poremećaji sna, apetita, te suicidalne ideje. U svakoj grupi čestica varira jedan simptom depresivnosti, a dijete bira onu od ponuđenih rečenica koja najbolje opisuje kako se osjeća u posljednja dva tjedna. Primjena skale na populaciji školske djece u Hrvatskoj, pokazala je koeficijente unutrašnje konzistencije od 0,82 na uzorku zdrave djece, te 0,78 na kliničkom uzorku (Živčić, 1992).

Budući da većina autora upozorava na nestabilnu faktorsku strukturu, odnosno da faktori značajno variraju ovisno o uzorku djece, napravljena je faktorska analiza glavnih komponenata uz Varimax rotaciju. Izdvojena su tri faktora koji zajedno objašnjavaju 37% ukupne varijance rezultata. Prvi faktor opisuje neugodno raspoloženje (tuga, uznemirenost), krivnju, negativnu sliku o sebi, negativno viđenje budućnosti, somatske tegobe te suicidalnost. Drugi faktor odražava osjećaj adekvatnosti i kompetentnosti u socijalnom kontekstu, te anhedoniju, dok treći faktor odražava osjećaj adekvatnosti i kompetentnosti u akademskom okruženju.

Iako su faktori bili interpretabilni, zbog svrhe istraživanja, skala je korištena kao unidimenzionalna mjera depresivnosti, što je dodatno opravdano Cattelovim Scree testom, koji je sugerirao jednofaktorsku soluciju, a korelacije među faktorima kretale su se od 0,34 do 0,48.

Koeficijent pouzdanosti tipa unutrašnje konzistencije bio je 0,87.

REZULTATI

Prije provjere neposrednih i posrednih odnosa roditeljskih postupaka te strategija suočavanja i depresivnosti kod adolescenata, ispitane su korelacije izmjerenih varijabli kako bi se dobio uvid u visinu interkorelacija negativnog roditeljstva, pozi-

Tablica 2. Aritmetičke sredine, standardne devijacije i interkorelacije korištenih varijabli

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Negativno roditeljstvo majke	M=1,96 S=0,53									
2. Pozitivno roditeljstvo majke	-0,23**	M=3,03 S=0,52								
3. Popustljivost majke	-0,08*	0,29**	M=26,69 S=0,64							
4. Negativno roditeljstvo oca	0,58**	-0,06	0,00	M=1,86 S=0,58						
5. Pozitivno roditeljstvo oca	0,04	0,45**	0,09*	-0,06	M=2,53 S=0,58					
6. Popustljivost oca	0,06	0,11**	0,39**	-0,19**	0,32**	M=2,57 S=0,77				
7. Suočavanje usmjereno na problem	-0,14**	0,29**	0,10*	-0,17**	0,21**	0,07	M=55,61 S=8,65			
8. Suočavanje usmjereno na emocije	0,21**	0,05	0,07*	0,14**	0,01	0,10**	0,11**	M=51,80 S=10,69		
9. Suočavanje izbjegavanjem	-0,08*	0,17**	0,16*	-0,11**	0,11**	0,15**	0,39**	0,17**	M=43,74 S=9,28	
10. Depresivnost	0,40**	-0,25**	-0,02	0,35**	-0,16**	-0,00	-0,26**	0,44**	-0,15**	M=12,81 S=7,31

* p<0,05 ** p<0,01

tivnog roditeljstva i popustljivosti majke i oca, suočavanja usmjerenog na problem, usmjerenog na emocije i suočavanja izbjegavanjem te depresivnosti kod adolescenata.

Tablica 2 prikazuje interkorelacije izmjerenih varijabli. Njihovi deskriptivni podaci (atritmetička sredina i standardna devijacija) prikazani su u dijagonali tablice.

Uvidom u korelacijsku matricu, u Tablici 2, može se vidjeti da su negativno i pozitivno roditeljstvo majke i oca značajno povezani s depresivnošću u očekivanim smjerovima, dok popustljivost nije. Koeficijenti korelacija kreću se od -0,60 za pozitivno roditeljstvo oca do 0,40 za negativno roditeljstvo majke, što je u skladu s pretpostavkom o udaljenim rizičnim čimbenicima. Više korelacije očekuju se u slučaju čimbenika koji su bliži i neposredno povezani s depresivnošću, kao na primjer negativne kognicije ili nisko samopoštovanje.

Također, suočavanje usmjereno na problem, usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem pokazuju značajne korelacije s depresivnim simptomima.

Prvi korak u analizama bio je utvrditi predviđaju li roditeljska ponašanja depresivnost kod adolescenata. Nastojali smo utvrditi pojedinačne doprinose negativnog i pozitivnog roditeljstva te popustljivost majki i očeva kriteriju depresivnosti. Stoga je provedena stupnjevita regresijska analiza koja omogućava procjenu samostalnih doprinosa pojedinih prediktora. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Kao što se može vidjeti iz Tablice 3, značajni prediktori depresivnosti kod adolescenata su negativno i pozitivno roditeljstvo majke i oca, s time da je najveći efekt negativnog roditeljstva majke. U skladu s očekivanjima, negativno roditeljstvo majke i oca predviđa više razine, a pozitivno roditeljstvo majke i oca niže razine depresivnih simptoma. Popustljivost majke niti oca nije pokazala značajne efekte na depresivnost.

Budući da su se samo negativno i pozitivno roditeljstvo majke i oca pokazali kao značajni prediktori depresivnosti, sljedeći korak u analizama bio je provjeriti posreduju li suočavanje usmjereno na problem, usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem u odnosu negativnog i pozitivnog roditeljstva majke i oca s depre-

Tablica 3. Predikcija depresivnosti kod adolescenata (N = 827) – rezultati stupnjevite regresijske analize

PREDIKTOR	DEPRESIVNOST			
	beta	t	p	parc. kor.
Negativno roditeljstvo majke	0,30	6,36	0,00	0,24
Pozitivno roditeljstvo majke	-0,2	-2,70	0,00	-0,0
Popustljivost majke	0,08	1,87	0,06	0,07
Negativno roditeljstvo oca	0,3	2,93	0,00	0,3
Pozitivno roditeljstvo oca	-0,4	-3,25	0,00	-0,4
Popustljivost oca	0,05	1,07	0,01	0,04
		R = 0,47	R² = 0,21	

sivnošću. U tu svrhu provedene su hijerarhijske regresijske analize prema preporukama Barona i Kenny (1986). Kako bi se moglo zaključiti da je određena varijabla medijator u odnosu prediktor i kriterij varijable, moraju biti zadovoljena tri uvjeta. Prvo, prediktor mora predviđati medijator, drugo, medijator mora predviđati kriterij nakon kontrole prediktora i, treće, uključivanjem medijatora u zadnji korak hijerarhijske regresijske analize, doprinos prediktora objašnjenju varijance kriterija treba pasti na razinu koja nije značajna. Što se tiče trećeg uvjeta, ako doprinos prediktor varijable prestane biti značajan uključivanjem medijatora u analizu, onda se radi o potpunoj medijaciji. S druge strane, ako je efekt prediktor varijable smanjen, ali je i dalje značajan, onda se radi o djelomičnoj medijaciji.

Analize su provedene odvojeno za negativno i pozitivno roditeljstvo majke i oca.

Rezultati regresijskih analiza kojima se provjeravalo predviđaju li negativno roditeljstvo majke i oca suočavanje usmjereno na problem, usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem prikazani su u Tablici 4.

Tablica 4. Rezultati regresijskih analiza za negativno roditeljstvo majke i oca (N = 827)

NEGATIVNO RODITELJSTVO MAJKE		
SUOČAVANJE USMJERENO NA PROBLEM		
beta	t	p
-0,4	-3,69	0,000
R = 0,4		R² = 0,02
SUOČAVANJE USMJERENO NA EMOCIJE		
beta	t	p
0,21	5,58	0,000
R = 0,21		R² = 0,04
SUOČAVANJE IZBJEGAVANJEM		
beta	t	p
-0,08	-2,32	0,021
R = 0,07		R² = 0,00
NEGATIVNO RODITELJSTVO OCA		
SUOČAVANJE USMJERENO NA PROBLEM		
beta	t	p
-0,7	-4,546	0,000
R = 0,7		R² = 0,03
SUOČAVANJE USMJERENO NA EMOCIJE		
beta	t	p
0,4	3,55	0,000
R = 0,4		R² = 0,02
SUOČAVANJE IZBJEGAVANJEM		
beta	t	p
-0,1	-2,96	0,003
R = 0,1		R² = 0,01

Kao što se može vidjeti iz Tablice 4, negativno roditeljstvo majke i oca predviđaju manje suočavanja usmjerenog na problem i suočavanja izbjegavanjem te više suočavanja usmjerenog na emocije. Prema tome, efekti negativnog roditeljstva majke i oca vrlo su slični, ali je najizraženiji efekt negativnog roditeljstva majke na suočavanje usmjerenom na emocije.

Kako bi se provjerilo predviđaju li strategije suočavanja depresivne simptome nakon kontrole efekta negativnog roditeljstva majke (drugi uvjet), provedena je hijerarhijska regresijska analiza. U prvom koraku uvršteno je negativno roditeljstvo majke, a u drugom koraku dimenzije suočavanja. Na taj smo način bili u mogućnosti provjeriti doprinos suočavanja usmjerenog na problem, usmjerenog na emocije i suočavanja izbjegavanjem kriteriju depresivnosti, nakon kontrole efekta negativnog roditeljstva majke u prvom koraku. Ista analiza ponovljena je i za negativno roditeljstvo oca. Tablica 5 prikazuje rezultate hijerarhijske regresijske analize za negativno roditeljstvo majke.

Kao što se može vidjeti, strategije suočavanja predviđaju depresivnost nakon kontrole efekta negativnog roditeljstva majke, s time da su samostalno značajni efekti suočavanja usmjerenog na problem, usmjerenog na emocije i suočavanja

Tablica 5. Predikcija depresivnosti kod adolescenata (N = 827) – Rezultati hijerarhijske regresijske analize za negativno roditeljstvo majke

PREDIKTORI	R	R ²	F-promjena	ukupan F	beta	parc. kor.
1. korak						
Negativno roditeljstvo majke	0,39	0,5	104,66***	104,66***	0,39	0,39***
2. korak						
Negativno roditeljstvo majke					0,26***	0,30
Suočavanje usmjerenom na problem	0,62	0,38	71,33***	89,13***	-0,23***	-0,25
Suočavanje usmjerenom na emocije					0,44***	0,47
Suočavanje izbjegavanjem					-0,15***	-0,17

Tablica 6. Predikcija depresivnosti kod adolescenata (N = 827) – Rezultati hijerarhijske regresijske analize za negativno roditeljstvo oca

PREDIKTORI	R	R ²	F-promjena	ukupan F	beta	parc. kor.
1. korak						
Negativno roditeljstvo majke	0,34	0,1	69,84***	69,84***	0,34***	0,34
2. korak						
Negativno roditeljstvo majke					0,23***	0,28
Suočavanje usmjerenom na problem					-0,21***	-0,24
Suočavanje usmjerenom na emocije	0,62	0,38	78,25***	83,61***	0,48***	0,51
Suočavanje izbjegavanjem					-0,40***	-0,50

izbjegavanjem. Očekivano, suočavanje usmjereno na problem predviđa manje depresivnih simptoma, a suočavanje usmjereno na emocije višu depresivnost. Međutim, suočavanje izbjegavanjem predviđalo je nižu depresivnost, o čemu će biti govora kasnije u radu.

Također, nakon uključivanja strategija suočavanja u 2. korak analize, efekt negativnog roditeljstva majke je smanjen, ali i dalje značajan. Prema tome, rezultati sugeriraju da je negativno roditeljstvo majke povezano s višom depresivnošću kod adolescenata djelomično zbog toga što predviđa manje korištenja suočavanja usmjerenog na problem i suočavanja izbjegavanjem, te više korištenja suočavanja usmjerenog na emocije. Tablica 6 prikazuje rezultate hijerarhijske regresijske analize za negativno roditeljstvo oca.

Kao što se može vidjeti, strategije suočavanja predviđaju depresivnost nakon kontrole efekta negativnog roditeljstva oca, s time da su samostalno značajni efekti suočavanja usmjerenog na problem, usmjerenog na emocije i suočavanja izbjegava-

Tablica 7. Rezultati regresijskih analiza za pozitivno roditeljstvo majke i oca (N = 827)

NEGATIVNO RODITELJSTVO MAJKE		
SUOČAVANJE USMJERENO NA PROBLEM		
beta	t	p
0,30	8,39	0,000
R = 0,30		R² = 0,00
SUOČAVANJE USMJERENO NA EMOCIJE		
beta	t	p
0,05	1,32	0,88
R = 0,05		R² = 0,00
SUOČAVANJE IZBJEGAVANJEM		
beta	t	p
0,7	4,88	0,000
R = 0,70		R² = 0,03
NEGATIVNO RODITELJSTVO OCA		
SUOČAVANJE USMJERENO NA PROBLEM		
beta	t	p
0,21	5,47	0,000
R = 0,21		R² = 0,04
SUOČAVANJE USMJERENO NA EMOCIJE		
beta	t	p
0,00	0,4	0,885
R = 0,01		R² = 0,00
SUOČAVANJE IZBJEGAVANJEM		
beta	t	p
0,1	2,98	0,003
R = 0,10		R² = 0,01

njem. Kao i kod negativnog roditeljstva majke, suočavanje usmjereno na problem i suočavanje izbjegavanjem predviđaju manje depresivnih simptoma, a suočavanje usmjereno na emocije više.

Nakon uključivanja strategija suočavanja u 2. korak analize, efekt negativnog roditeljstva oca je smanjen, ali i dalje značajan. Prema tome, rezultati sugeriraju da je i odnos negativnog roditeljstva oca i depresivnosti djelomično posredovan smanjenim korištenjem suočavanja usmjerenog na problem i suočavanja izbjegavanjem, te povećanim korištenjem suočavanja usmjerenog na emocije kod njihove djece.

Iste analize ponovljene su i za pozitivno roditeljstvo majke i oca. Tablica 7 prikazuje rezultate regresijskih analiza kojima se provjeravalo predviđaju li pozitivno roditeljstvo majke i oca suočavanje usmjereno na problem, usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem.

Kao što se može vidjeti iz Tablice 7, pozitivno roditeljstvo majke i oca predviđali su samo više suočavanja usmjereno na problem i suočavanja izbjegavanjem, dok nisu imali efekata na suočavanje usmjereno na emocije. U skladu s time, u daljnjim analizama korištene su samo te dvije dimenzije suočavanja.

Hijerarhijskom regresijskom analizom provjereni su doprinosi suočavanja usmjereno na problem i suočavanja izbjegavanjem kriteriju depresivnost kod adolescenata, nakon kontrole efekta pozitivnog roditeljstva majke. Kako bi se to postiglo, u prvi korak uvršteno je pozitivno roditeljstvo majke, a u drugi suočavanje usmjereno na problem i suočavanje izbjegavanjem. Tablica 8 prikazuje rezultate hijerarhijske regresijske analize za pozitivno roditeljstvo majke.

Kao što se može vidjeti, nakon kontrole efekta pozitivnog roditeljstva majke, strategije suočavanja predviđale su depresivne simptome. Samostalno je značajan samo efekt suočavanja usmjerenog na problem, koje je predviđalo nižu depresivnost. Nakon uključivanja suočavanja u analizu, efekt pozitivnog roditeljstva majke i dalje je bio značajan. Tablica 9 prikazuje rezultate hijerarhijske regresijske analize za pozitivno roditeljstvo oca.

Tablica 8. Predikcija depresivnosti kod adolescenata (N = 827) - Rezultati hijerarhijske regresijske analize za pozitivno roditeljstvo majke

PREDIKTORI	R	R ²	F-promjena	ukupan F	beta	parc. kor.
1. korak						
Pozitivno roditeljstvo majke	0,28	0,07	54,94***	54,94***	-0,28***	-0,28
2. korak						
Pozitivno roditeljstvo majke					-0,22***	-0,22
Suočavanje usmjereno na problem	0,33	0,01	12,18***	27,06***	-0,18***	-0,17
Suočavanje izbjegavanjem					-0,03	-0,02

Tablica 9. Predikcija depresivnosti kod adolescenata (N = 827) - Rezultati hijerarhijske regresijske analize za pozitivno roditeljstvo oca

PREDIKTORI	R	R ²	F-promjena	ukupan F	beta	parc. kor.
1. korak						
Pozitivno roditeljstvo oca	0,18	0,03	21,00***	21,00***	-0,18	-0,18
2. korak						
Pozitivno roditeljstvo oca					-0,14***	-0,14
Suočavanje usmjereno na problem	0,29	0,08	15,63***	17,76***	-0,20***	-0,19
Suočavanje izbjegavanjem					-0,04	-0,04

Kao što se može vidjeti, nakon kontrole efekta pozitivnog roditeljstva oca, strategije suočavanja predviđale su depresivne simptome. Samostalno je značajan samo efekt suočavanja usmjerenog na problem, koje je predviđalo nižu depresivnost. Kao i kod pozitivnog roditeljstva majke, nakon uključivanja suočavanja u analizu, efekt pozitivnog roditeljstva oca i dalje je bio značajan.

Prema tome, rezultati sugeriraju da pozitivni postupci majke i oca predviđaju nižu depresivnost adolescenata, djelomično zbog toga što predviđaju više korištenja suočavanja usmjerenog na problem.

RASPRAVA

Cilj ovog rada bio je ispitati povezanost majčina i očeva roditeljskog stila odgoja i depresivnost kod adolescenata te provjeriti jesu li ti odnosi posredovani strategijama suočavanja koje adolescenti koriste. Također, budući da su majčina i očeva ponašanja procjenjivana odvojeno, bili smo u mogućnosti provjeriti postoje li razlike u njihovoj povezanosti s depresivnošću i strategijama suočavanja.

Dakle, rezultati su pokazali da negativno roditeljstvo majke i oca, koje uključuje negativne načine discipliniranja djeteta, psihološku kontrolu i odbijanje, predviđa više simptoma depresivnosti. Također, pozitivno roditeljstvo, koje uključuje pozitivne načine discipliniranja djeteta, nadzor te prihvaćanje, odnosno brigu i toplinu majke i oca predviđa manju depresivnost. Nalaz je u skladu s mnogim istraživanjima, na uzorcima odraslih osoba te djece i adolescenata, koja pokazuju da se depresivne osobe sjećaju ili vide svoje roditelje kao hladne, odbacujuće te pretjerano kontrolirajuće i kritične (Crook i sur., 1981; Lamont i sur., 1976).

Što se tiče istraživanja na adolescentima, pokazuje se da, iako su neprijateljstvo, kritičnost i druga negativna ponašanja roditelja povezana s depresivnom simptomatologijom, najveće doprinose pokazuju dimenzije emocionalne topline/brige i kontrole (Patton i sur., 2001). Crook i sur. (1981) također su ustanovili da se roditelji depresivnih i nedepresivnih adolescenata razlikuju na dimenzijama emocionalne topline i kontrole, a nisu se razlikovali na dimenzijama popustljivosti, discipline i

postavljanja granica. Budući da se u ovom istraživanju ispitivali efekti pozitivnog i negativnog roditeljstva, a ne odvojeno dimenzija kontrole i emocionalne topline, ne može se zaključivati o samostalnim doprinosima pojedinih dimenzija. Međutim, s obzirom na to da se pokazalo da su veći samostalni doprinosi negativnog roditeljstva, koje uključuje odbacivanje i psihološku kontrolu, nego pozitivnog roditeljstva, koje uključuje pozitivne načine discipliniranja djeteta, nadzor i prihvaćanje te da popustljivost nije pokazivala značajne efekte na depresivnost, može se zaključiti da su, među varijablama roditeljskog ponašanja, manjak topline i prihvaćanja te negativna kontrola najbolji prediktori depresivnosti kod adolescenata.

Efekti stila roditeljstva upućuju na to da je najveća povezanost negativnog roditeljstva majke i depresivnosti adolescenata. Izgleda da su ponašanja majki koja uključuju odbijanje, oštru disciplinu i manipulaciju osjećajima djeteta, osobito nepovoljna za mentalno zdravlje adolescenata. Isti rezultati pokazali su se na uzorcima djece i odraslih osoba, što sugerira da je negativni stil roditeljstva temeljni rizični čimbenik depresivnosti, neovisno o tome kakvu ulogu roditelji imaju u životu pojedinca, s obzirom na životna razdoblja (Crook i sur., 1981; Lamont i sur., 1976). Osim toga, iako je adolescencija razdoblje obilježeno većom količinom sukoba s autoritetima, između ostalog i s roditeljima, te povećanim zahtjevima adolescenata za neovisnošću, nema dokaza koji bi upućivali na to da se smanjuje utjecaj roditelja na funkcioniranje adolescenata. Naime, kako djeca i adolescenti odrastaju, mijenja se percepcija roditelja, restrukturiraju se odnosi moći u obitelji, pregovara se o autoritetu i slobodi, ali adolescenti i dalje koriste roditelje kao sigurnu bazu iz koje mogu iskušavati svoju sve veću samostalnost. Čak štoviše, neka istraživanja pokazuju da se u adolescenciji povećava važnost emocionalne podrške i toplih odnosa s roditeljem, osobito kod djevojaka (Compas i sur., 2001; Kovacs i sur., 2001). Naime, u djetinjstvu, osim emocionalne podrške i pokazivanja ljubavi, veliki je naglasak na instrumentalnoj podršci i fizičkoj sigurnosti djeteta. Roditelji i djeca provode puno više vremena zajedno, imaju više zajedničkih aktivnosti i roditelj je neupitan izvor informacija i sigurnosti za dijete. U adolescenciji, osjećaj sigurnosti i fizička blizina roditelja više nije na prvom mjestu, nego je roditelj potreban radi emocionalne podrške u trenucima stresa, radi savjeta, povjerenja i sl. Ako u odnosu roditelja, osobito majke, prema adolescentu izostaje emocionalna toplina i prihvaćanje, adolescent zapravo gubi ono što mu, u tom periodu života, najviše treba, čak i ako roditelj ne koristi negativne metode kao što je negativna disciplina.

Što se tiče zaštitnih efekata pozitivnog roditeljstva, rezultati istraživanja nisu jednoznačni. Naime postoje nalazi koji pokazuju da se majke depresivnih i nedeprativnih pojedinaca ne razlikuju značajno u količini pozitivnih ponašanja, ali i rezultati koji pokazuju suprotno. Mogući razlog te nedosljednosti je taj što većina studija nije proučavala efekte pozitivnih ponašanja s obzirom na dob. Na primjer, Dadds i sur. (1992) ustanovili su da se majke depresivne i nedeprativne djece ne razlikuju značajno u čestini pozitivnog ponašanja te da su neprijateljska ponašanja majki najbolji prediktori depresivnosti. U ovom istraživanju, utvrđena je značajna

povezanost pozitivnih ponašanja i majki i očeva s depresivnošću kod adolescenata. Pokazalo se da prihvaćanje, te pozitivna disciplina i nadzor imaju zaštitnih efekata kod adolescenata. Moguće je da kod djece samo negativna ponašanja roditelja djeluju na depresivnost jer su neposredni izvor stresa, a pozitivna ponašanja nemaju zaštitne efekte jer djeca reagiraju neposredno na događaje i situacije u životu. Zaštitni učinak roditeljskih ponašanja, po prirodi, nije neposredan, nego podrazumijeva razvoj osobina koje štite dijete od utjecaja stresa. U prilog tome idu rezultati istraživanja koja pokazuju da osnovnoškolska djeca svoje emocionalno stanje objašnjavaju neposrednom aktivnošću kojom se bave ili događajem koji se dogodio, dok starija djeca i adolescenti stvaraju zaključke o tome zašto se nešto dogodilo, što to znači, kakve će biti posljedice i sl. (Larson i Ham, 1993). Moguće je da kod adolescenata pozitivna roditeljska ponašanja imaju zaštitne efekte jer pružaju informacije o vlastitoj vrijednosti, kompetenciji, mišljenju roditelja o njima, roditeljskoj ljubavi, podršci i sl., te da zbog toga imaju pozitivne efekte na mentalno zdravlje adolescenata.

Također, zaštitni efekti pozitivnog roditeljstva majke i oca sugeriraju da je u adolescenciji i dalje bitno prihvaćanje i uključenost, ali i bihevioralna kontrola i nadzor roditelja. Naime, iako je za normativan razvoj adolescenata važna autonomija i fleksibilnost roditeljskog autoriteta, istraživanja pokazuju da je preslaba kontrola povezana s nizom problematičnih ishoda, uključujući probleme ponašanja, delinkvenciju, ali i depresivnost. Neki autori smatraju da prebrzo napuštanje kontrole nad adolescentom, čak i ako je roditelj topao i brižan, narušava strukturu i vodstvo koji su adolescentima još uvijek potrebni. Moguće je da takvi postupci, kod nekih pojedinaca, umjesto da pokazuju povjerenje i vjeru u njihove sposobnosti, zapravo stavljaju prevelika očekivanja pred njih, koje se oni još ne osjećaju sposobno ispuniti. Autori sugeriraju da je potrebno zadržati visoke zahtjeve i pravila ponašanja, ali dopustiti pregovaranje i autonomiju u nalaženju načina ispunjavanja tih očekivanja i provođenja pravila (Baumrind, 2005; Lamb, 1975).

Drugi cilj istraživanja bio je provjeriti posreduju li strategije suočavanja u odnosu roditeljskog odgojnog stila majke i oca s depresivnošću. Rezultati su pokazali da rjeđe korištenje suočavanja usmjerenog na problem i suočavanja izbjegavanjem, te češće korištenje suočavanja usmjerenog na emocije posreduju u odnosu negativnog roditeljstva majke i oca s višom depresivnošću. S druge strane, samo je češće korištenje suočavanja usmjerenog na problem posredovalo u odnosu pozitivnog roditeljstva majke i oca s nižom depresivnošću adolescenata.

Međutim, bitno je spomenuti se i kod negativnog i kod pozitivnog roditeljstva radi o djelomičnim medijacijama, što sugerira mogućnost da postoje i drugi čimbenici koji mogu objasniti te odnose. Što se tiče negativnog roditeljstva, moguće je da ono djeluje kao direktni izvor stresa, ali i da je posredovano negativnim kognicijama, atribucijskim stilom, samopoštovanjem, socijalnom podrškom i sl. Pozitivno roditeljstvo, s druge strane, pogoduje razvoju osjećaja samoeфикаsnosti, samopoštovanju te razvoju socijalnih vještina, što mogu biti mehanizmi njegova zaštitnog utjecaja.

Rezultati sugeriraju da su efekti negativnog roditeljstva majke i oca na depresivnost djelomično posredovani češćim korištenjem neprikladnih, pasivnih strategija suočavanja, te rjeđim korištenjem aktivnog, na problem usmjerenog suočavanja i suočavanja izbjegavanjem.

Naime, vještine suočavanja razvijaju se tijekom života, a taj razvoj ovisi o mnogim čimbenicima kao što su životni uvjeti koji zahtijevaju različite oblike suočavanja, modeli koji su dostupni, prilike, ali i samopouzdanje za isprobavanje različitih strategija. Istraživanja sugeriraju da negativni postupci roditelja mogu djelovati na razvoj vještina suočavanja kod njihove djece na više načina (Matheson i sur., 2005; Ebata i Moos, 1994). Roditeljsko odbijanje i manjak topline nepovoljno djeluje na samopouzdanje osobe, a dijete i mlada osoba koje nema vjere u vlastite sposobnosti teže će isprobavati različite, aktivne strategije rješavanja problema, te će vjerojatnije pribjegavati pasivnim oblicima. S obzirom na to da se pokazuje da adolescenti i dalje koriste roditelje kao svojevrsnu sigurnu bazu, koja im daje samopouzdanje da istražuju nove načine snalaženja u svom, sve kompleksnijem životu, moguće je da negativno roditeljstvo djeluje i na način da uklanja roditelja kao podršku u suočavanju. Također, roditelji koji koriste negativne metode odgoja, osobito pretjeranu kontrolu, ometaju stjecanje vještina suočavanja jer ne pružaju dovoljno prilika da se djeca i adolescenti samostalno okušaju u korištenju različitih strategija. Osim toga, pasivne, na emocije usmjerene strategije mogu biti način na koji se djeca i adolescenti nose s neprijateljstvom, odbijanjem i drugim negativnim ponašanjima roditelja. Istraživanja pokazuju da strategije kao što su emocionalne reakcije (plakanje, ventiliranje emocija), ruminiranje, priželjkivanje, samookrivljavanje nepovoljno utječu na emocionalno zdravlje pojedinaca (Compas i sur., 2001; Ebata i Moos, 1994). Iako se autori slažu da ni jedna strategija suočavanja nije apsolutno dobra ili loša, nego da je njihova prikladnost situacijski određena, dominantno korištenje na emocije usmjerenog suočavanja dosljedno pokazuje pozitivne korelacije s emocionalnim problemima, kako kod odraslih tako i kod djece i adolescenata. Naime, iako neke strategije, kao na primjer emocionalne reakcije, mogu kratkoročno biti korisne jer privlače pažnju i utjehu od osoba iz okoline ili trenutno smanjuju neprijateljstvo i agresiju druge osobe (npr. roditelja), često korištenje takvih strategija kontinuirano povećava usmjerenost osobe na probleme i vlastito emocionalno stanje, a ne rezultira nikakvom promjenom u razmišljanju, ponašanju ili situaciji. Također, moguće je da u adolescenciji, strategije kao što su ruminacija, priželjkivanje i sl. djeluju na depresivnost i zbog toga što dodatno smanjuju percepciju vlastite učinkovitosti za suočavanje s problemima. Naime, ako adolescent smatra da bi trebao moći samostalno se nositi s lošim raspoloženjem i rješavati probleme, a nedostaje mu vještina ili nema dovoljno samopouzdanja da isprobava različite postupke, razmišljanje o nepovoljnoj situaciji i vlastitoj nemoći da ju promijeni može dodatno smanjiti njegovu vjeru u vlastite sposobnosti da se aktivno suočava sa životnim izazovima, te tako pridonijeti njegovu depresivnom raspoloženju.

Također, tijekom konfliktnih interakcija s roditeljima, koji ne prihvaćaju dijete i koriste negativne metode kontrole, mala je vjerojatnost učenja prikladnih načina rješavanja problema. Štoviše, u takvim interakcijama, vjerojatnije je da će dijete pribjeći odustajanju, povlačenju, emocionalnim reakcijama i sl., između ostalog, kako bi spriječio daljnje nepovoljne posljedice. Ovo se čini osobito bitnim u adolescenciji, kada se adolescenti moraju izboriti za više slobode i neovisnosti, te je povećano suprotstavljanje autoritetima i veća je vjerojatnost sukoba s roditeljima i drugim autoritetima, čije uspješno ili neuspješno rješavanje može imati značajan utjecaj na daljnje funkcioniranje adolescenata.

Nadalje, neka istraživanja pokazuju da kada su roditelji, osobito majke, pod stresom, odnosno kada se ne mogu primjereno suočiti s problemima i vlastitim osjećajima, također se smanjuju njihovi kapaciteti brige o djetetu (Wadsworth i sur., 2005). Moguće je da se roditelji, koji su hladni, nepristupačni, odbijaju dijete i koriste negativnu kontrolu, također loše suočavaju s vlastitim stresom te pružaju negativne modele svojoj djeci.

Bitno je spomenuti da je suočavanje izbjegavanjem pokazalo negativne korelacije s depresivnošću, što nije u skladu s rezultatima istraživanja koja pokazuju da je takav, pasivan način suočavanja rizičan za mentalno zdravlje pojedinaca. Međutim, suočavanje izbjegavanjem, mjereno Upitnikom suočavanja sa stresnim situacijama Endlera i Parkera (Sorić i Proroković, 2002), između ostalog uključuje strategije distrakcije i socijalne diverzije (druženje s prijateljima, bavljenje hobijima, ugodne aktivnosti i sl.), što u adolescentnom razdoblju može djelovati zaštitno. Naime, adolescenti su uvelike ovisni o svojim roditeljima i nemaju puno mogućnosti mijenjanja svojih životnih okolnosti i izbjegavanja stresnih događaja, osobito ako je njihov izvor u obiteljskom okruženju. Izbjegavanje, u tom smislu, može biti prikladna strategija, ako postupci koje uključuje nisu štetni, kao konzumacija sredstava ovisnosti i druga rizična ponašanja, nego ugodne aktivnosti koje odvrćaju pažnju od problema i sprječavaju eskalaciju neugodnih emocija ili sukoba. Negativno roditeljstvo, osobito ako uključuje pretjeranu kontrolu postupaka i ponašanja adolescenata, može ih sprječavati u angažiranju u takvim ugodnim aktivnostima te tako povećavati rizik za depresivnost.

Što se tiče pozitivnog roditeljstva, pokazalo se da pozitivno roditeljstvo majke i oca predviđa suočavanje usmjereno na problem i suočavanje izbjegavanjem. Međutim, samo je suočavanje usmjereno na problem posredovalo u odnosu pozitivnog roditeljstva i niže depresivnosti.

Moguće je da su pozitivna ponašanja, kao pozitivna disciplina, nadzor i prihvaćanje, ponašanja koja više potiču korištenje djelotvornih strategija suočavanja tako što pružaju samopouzdanje i podršku kako bi djeca i adolescenti mogli isprobavati različite strategije ili da modeliraju primjerene načine suočavanja i rješavanja problema i sukoba. Osim toga, razvojno primjerena razina slobode kretanja i druženja, te određena autonomija u donošenju odluka bez pretjeranog zaštićivanja djeteta, također potiče razvoj odgovarajućih strategija suočavanja i rješavanja problema.

Neki autori smatraju da se u interakcijama s roditeljima koji su topli i prihvaćaju dijete, čak i kada se radi o sukobima, nesuglasicama ili problemima, dijete uči vještinama suočavanja, osobito vještinama rješavanja interpersonalnih problema, koje se generaliziraju na druge situacije (Scheeber, Hops, Alpert, Davis i Andrews, 1997). Naime, vještine kao što su poštovanje i uvažavanje mišljenja druge osobe, zauzimanje za sebe, izražavanje vlastitog stajališta, pregovaranje i sl. izrazito su važne za adaptivno suočavanje sa stresom, osobito interpersonalnim.

Prema tome, rezultati su pokazali podjednaku povezanost roditeljskog stila odgoja majke i oca s depresivnošću i strategijama suočavanja, s time da su najveći efekti negativnog roditeljstva majke. Velik broj modela i istraživanja fokusirao se na ulogu majčina stila odgoja polazeći od pretpostavke da majke imaju najviše interakcija s djecom i da su najviše uključene u odgoj, te stoga i najodgovornije za psihološke probleme njihove djece. Međutim, takve pretpostavke u suprotnosti su s rezultatima razvojnih studija koje pokazuju da očevi imaju važnu ulogu u normativnom razvoju djeteta, te da su njihova ponašanja povezana s nizom pozitivnih i negativnih ishoda.

Istraživanja, koja su ispitivala efekte roditeljskog stila oca uglavnom potvrđuju da je neopravdano zanemarena uloga očeva u razvoju psihopatoloških simptoma, ali i psihološkoj dobrobiti njihove djece (Phares i Compas, 1999; Phares, 1992). Ali, istraživanja koja su uspoređivala efekte roditeljskog stila majke i oca dala su različite rezultate (Muris, Schmidt, Lambrichs i Meesters, 2001; Rueter, Scaramella, Wallace i Conger, 1999). Naime, neka istraživanja pokazuju da se utjecaji majki i očeva ne razlikuju značajno, dok druga pokazuju da postoje značajne razlike. Osim toga, nedosljedni su i rezultati istraživanja koja potvrđuju razlike u efektima majki i očeva, jer neka pokazuju da majke imaju veći utjecaj (Wierson, Forehand i McComb, 1988), a druga da su ponašanja oca ključna za razvoj djece i adolescenata (Sigel i Parke, 1987).

Iako rezultati ovog istraživanja pokazuju da majčina negativna ponašanja imaju veće efekte na depresivnost kod adolescenata, također potvrđuju i važnu ulogu očevih negativnih ponašanja. Također, nisu uočene razlike u posrednim odnosima negativnog i pozitivnog roditeljstva majke i oca i depresivnosti adolescenata. Iako se pokazalo da majčino negativno roditeljstvo ima nešto veće efekte na suočavanje usmjereno na emocije nego ono usmjereno na problem, dok je kod očeva negativnog roditeljstva suprotno, ipak su isti čimbenici posredovali između roditeljskog odgojnog stila majke i oca i depresivnosti adolescenata.

Nema puno istraživanja koja su se bavila specifično efektima ponašanja majke i oca na vještine suočavanja kod adolescenata, ali postojeće studije sugeriraju da su očeva ponašanja više povezana s aktivnim strategijama suočavanja, osobito rješavanjem problema i aktivnom distrakcijom, dok su ponašanja majki više povezana s traženjem podrške i ruminacijom (Matheson i sur., 2005). Moguće je da je promatranje strategija suočavanja u okviru podjele na suočavanje usmjereno na problem, usmjereno na emocije i suočavanje izbjegavanjem maskiralo moguće razlike u efek-

tima majčina i očeva roditeljskog stila. Budućim istraživanjima bilo bi korisno dodatno provjeriti povezanost majčinih i očevih ponašanja s pojedinim strategijama suočavanja, kao, na primjer, emocionalnim reakcijama, ruminiranjem, traženjem podrške, kognitivnim strategijama, aktivnom distrakcijom i sl.

Također, budući da su odnosi komponenti roditeljskog stila odgoja i depresivnosti djelomično posredovani strategijama suočavanja, budućim istraživanjima bilo bi korisno provjeriti mogu li drugi čimbenici, kao što su kognitivni stil, osjećaj vlastite vrijednosti ili socijalne vještine, posredovati u odnosu roditeljskog odgojnog stila i depresivnosti kod adolescenata.

S obzirom na korelacijsku i transverzalnu prirodu istraživanja, koja ograničava mogućnosti zaključivanja o uzročnim čimbenicima depresivnosti kod adolescenata, buduća istraživanja rizičnih i zaštitnih čimbenika depresivnosti mogu znatno profitirati korištenjem longitudinalnih nacрта koji bi pratili djecu i adolescente prije nego se simptomi razviju.

Međutim, unatoč nedostacima, rezultati ovog, ali i drugih sličnih istraživanja, daju korisne informacije za prevenciju i tretman depresivnosti u adolescenciji. Naime, budući da je adolescencija period velikih promjena u emocionalnom i socijalnom životu pojedinca, intervencije moraju biti usklađene s kapacitetima i potrebama ovog, vrlo specifičnog, životnog razdoblja. S obzirom na to da se u našem, ali i drugim sličnim istraživanjima pokazalo da postoje različiti čimbenici koji pridonose depresivnosti kod adolescenata, intervencije trebaju biti usmjerene na osobne, ali i interpersonalne čimbenike. Rezultati našeg istraživanja sugeriraju da je za odgovarajuće prevenciju i tretman nužno uključivanje roditelja i obitelji, kao ključnih čimbenika koji pridonose mentalnom zdravlju adolescenata. Edukacija i poticanje roditelja čija djeca ulaze u adolescenciju da i dalje pružaju podršku i vodstvo, da budu osjetljivi za sve raznolikije potrebe svoje djece, da potiču i podržavaju aktivno suočavanja te da reagiraju na njihove interese, brige i osjećaje čine se kao osnovni mehanizmi kojima roditelji mogu pomoći adolescentima da se uspješno prilagode promjenama u svom životu.

LITERATURA

- Baron, R.M., Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychology research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, 1173-1182.
- Baumrind, D. (2005). Patterns of parental authority and adolescent autonomy. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 108, 61-72.
- Brković, I., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Lugomer-Armano, G. (2005). Developments of new parental behaviour questionnaire. Preliminary results. *Poster Presented at Alps-Adria Conference in Psychology, June, 2-4, Zadar, Croatia*.
- Carris, M.J., Scheeber, L., Howe, S. (1998). Family rigidity, adolescent problem-solving deficits, and suicidal ideation: A mediational model. *Journal of Adolescence*, 21, 459-472.

- Compas, B.E., Connor Smith, J.K., Salzman, H., Thomsen, A. H., Wadsworth, M.E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 1, 87-127.
- Crook, T., Raskin, A., Eliot, J. (1981). Parent-Child relationships and adult depression. *Child Development*, 52, 950-957.
- Dadds, M.R., Sanders, M.R., Morrison, M., Rebgetz, M. (1992). Childhood depression and conduct disorder: II: An analysis of family interaction patterns in the home. *Journal of Abnormal Psychology*, 3, 505-513.
- Duggan, C., Sham, P., Minne, C., Lee, A., Murray, R. (1998). Quality of parenting and vulnerability to depression: results from a family study. *Psychological Medicine*, 28, 185-191.
- Ebata, A.T., Moos, R.H. (1994). Personal, situational, and contextual correlates of coping in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 1, 99-125.
- Eberhart, N.E., Hammen, C.L. (2006). Interpersonal predictors of onset of depression during transition to adulthood. *Personal relationships*, 13, 195-206.
- Endler, N.S., Parker, J.D.A. (1990). Multidimensional assessment of coping: A critical evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 844-854.
- Fredrickson, B.L. (1998). What good are positive emotions? *Review of General Psychology*, 2, 300-319.
- Ge, X., Best, K.M., Conger, R.D., Simons, R.L. (1996). Parenting behaviours and the occurrence and co-occurrence of adolescent depressive symptoms and conduct problems. *Developmental Psychology*, 4, 717-731.
- Grgin, T., Sorić, I., Kale, I. (1994). Stres kod nastavnika i načini suočavanja sa stresom. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije*, 10, 45-56.
- Jenkins, J.M., Smith, M.A., Graham, P.J. (1989). Coping with parental quarrels. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 28, 182-189.
- Jones, S.C. (1973). Self and interpersonal evaluations: Esteem theories versus consistency theories. *Psychological Bulletin*, 3, 185-199.
- Kim, H.D., Ge, X., Brody, G.H., Conger, R.D., Gibbons, F.X., Ronald, L. (2008). Parenting behaviours and the occurrence and co-occurrence of adolescent depressive symptoms and conduct problems in African American children. *Journal of Family Psychology*, 4, 571-583.
- Kovacs, M., Obrosky, S., Sherrill, J. (2001). Developmental changes in phenomenology of depression in girls as compared with boys from childhood onward. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25, 46-62.
- Kovacs, M. (1985). The children's depression inventory (CDI). *Psychopharmacology Bulletin*, 21, 995-998.
- Kuterovac-Jagodić, G., Keresteš, G., Brković, I. (2007). Attachment styles of parenting and their parenting behavior. U V. Čubela Adorić (ur.), *15th Psychology Days in Zadar. Book of Selected Proceedings*, 167-183. Zadar: University of Zadar.
- Lacković-Grgin, K., Sorić, I. (1997). Korelati prilagodbe studiju tijekom prve godine. *Društvena istraživanja*, 4-5, 461-475
- Lamb, M.E. (1975). Fathers: Forgotten contributors to child development. *Human Development*, 18, 245 - 266.

- Lamont, J., Fischhoff, S., Gottlieb, H. (1976). Recall of parental behaviors in female neurotic depressives. *Journal of Clinical Psychology*, 4, 762-771.
- Larson, R., Ham, M. (1993). Stress and "storm and stress" in early adolescence: The relationship of negative events with dysphoric affect. *Developmental Psychology*, 29, 130-140.
- Lewinsohn, P.M., Rohde, P., Klein, D.N., Seeley, J.R. (1998). Natural course of adolescent major depressive disorder: I. Continuity into young adulthood. *Journal of American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 1, 34-49.
- Lewinsohn, P.M., Roberts, R.E., Seeley, J.R., Rohde, P., Gotlib, I.H., Hops, H. (1994). Adolescent psychopathology: II. Psychosocial risk factors for depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 103, 302-315.
- Matheson, K., Kella, O., Cole, B., Tannenbaum, B., Dodd, C., Anisman, H. (2005). Parental bonding and depressive affect: The mediating role of coping resources. *British Journal of Social Psychology*, 44, 371-395.
- Muris, P., Schmidt, H., Lambrichs, R., Meesters, C. (2001). Protective and vulnerability factors of depression in normal adolescents. *Adolescence*, 19, 47-53.
- Patton, G.C., Coffey, C., Posterino, M., Carlin, J.B., Wolfe, R. (2001). Parental "affectionless control" in adolescent depressive disorder. *Social Psychiatry*, 36, 475-480.
- Phares, V., Compas, B. (1999). The Role of Fathers in Child and Adolescent psychopathology: Make Room for Daddy. *Psychological Bulletin*, 3, 383-412.
- Phares, V. (1992). Where's poppa? The relative lack of attention to the role of fathers in child and adolescent psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 5, 656-664.
- Reinherz, H.Z., Giaconia, R.M., Hauf, A.M., Wasserman, M.S., Paradis, A.D. (2000). General and specific childhood risk factors for depression and drug disorders by early adulthood. *Journal of Clinical Psychology*, 2, 223-231.
- Richaud De Minzi, M.C. (2006). Loneliness and depression in middle to late childhood: The relationship to attachment and parental styles. *Journal of Genetic Psychology*, 2, 189-210.
- Roelofs, J., Meesters, C., Huurne, M., Bamelis, L., Muris, P. (2006). On the links between attachment style, parental rearing behavior, and internalizing and externalizing problems in non-clinical children. *Journal of Child and Family Studies*, 3, 331-344.
- Rudolph, K.D., Hammen, C. (1999). Age and gender as determinants of stress exposure, generation, and reactions in youngsters: A transactional perspective. *Child Development*, 70, 660-677.
- Rueter, M.A., Scaramella, L., Wallace, L.E., Conger, R.D. (1999). First onset of depressive and anxiety disorders predicted by the longitudinal course of internalizing symptoms and parent-adolescent disagreements. *Archives of General Psychiatry*, 8, 726-732.
- Scheeber, L., Davis, B., Leve, C., Hops, H., Alpert, A., Tildesley, E. (2007). Adolescents' relationship with their mothers and fathers: Associations with depressive disorder and subdiagnostic symptomatology. *Journal of Abnormal Psychology*, 1, 144-154.
- Scheeber, L., Sorensen, E. (1998). Family relationships of depressed adolescents: A multi-method assessment. *Journal of Clinical Child Psychology*, 3, 268-277.
- Scheeber, L., Hops, H., Alpert, A., Davis, B., Andrews, J. (1997). Family support and conflict: Prospective relations to adolescent depression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 4, 333-344.

- Sigel, I.E., Parke, R.D. (1987). Structural analysis of parent-child research models. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 8, 123-137.
- Sorić, I., Proroković, A. (2002). Uputnik suočavanja sa stresnim situacijama Endlera i Parkera (CISS). *U Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (str. 147-150). Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.
- Wadsworth, M.E., Raviv, T., Compas, B.E., Connor Smith, J.K. (2005). Parent and adolescent responses to poverty-related stress: Test of mediated and moderated coping models. *Journal of Child and Family Studies*, 2, 283-298.
- Wierson, M., Forehand, R., McCombs, A. (1988). The relationship of early adolescent functioning to parent-reported and adolescent-perceived interparental conflict. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 16, 707-718.
- Živčić, I. (1992). Prikaz skale depresivnosti za djecu. *Godišnjak Zavoda za psihologiju*, 173-179.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL REARING STYLE, COPING STRATEGIES AND DEPRESSION IN ADOLESCENTS

Summary

Many studies have shown that family factors, such as conflicts and parental rearing style, play a major role in the development of adolescent depression. The majority of studies investigating the direct effects of parental style on depression or other variables have found that depressive symptoms correlate with parental style characterized by a lack of warmth and acceptance, frequent criticism and psychological control. However, to understand the development of depression during adolescence, it is important to find the mechanisms by which certain factors exert their influence. There are few studies which suggest that the relationship between parental style and depression could be mediated by coping strategies or problem solving skills. The purpose of this research is to determine whether mother's and father's parental style predicts depression in adolescence and whether that relationship is mediated by coping strategies. The sample consisted of 827 high school students. The results have shown that negative and positive parenting styles predict depression in adolescents. Also, it was demonstrated that problem focused, emotion focused coping and avoidance mediate the relationship between mothers' and fathers' negative parenting and depression. On the other hand, only problem focused coping mediated the relationship of mothers' and fathers' positive parenting and depression.

Key words: parental rearing style, coping strategies, depression, adolescents